



ЗАГАЛЬНА
ХІРУРГІЯ

За редакцією професорів:

*Я. С. Березницького,
М. П. Захараша,
В. Г. Мішалова,
В. О. Шідловського*

Друге видання

Вінниця
Нова Книга
2020



Рекомендовано Державною установою “Центральний методичний кабінет з вищої медичної освіти МОЗ України” як підручник для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України (протокол засідання Комісії від 02.06.2017 № 2)

Авторський колектив:

Андрющенко В. П., Березницький Я. С., Верба А. В., Ганжий В. В., Горобчук О. О., Дронов О. І., Желіба М. Д., Заруцький Я. Л., Захараш М. П., Кобеляцький Ю. Ю., Ковальська І. О., Кріштофор А. А., Лігоненко О. В., Маркович О. В. Мішалов В. Г., Молчанов Р. М., Мунтян С. О., Панченко Г. В., Новицька-Усенко Л. В., Сипливий В. О., Трофімов М. В., Хіміч С. Д., Чорна І. А., Хапатьяк Г. Ю., Шаповал С. Д., Шідловський В. О.

За редакцією Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова, В. О. Шідловського

Рецензенти:

М. А. Капталъян – д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної та оперативної хірургії з топографічною анатомією Одеського національного медичного університету.

О. Ю. Іоффе – д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії №2 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

В. П. Польовий – д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії Буковинського державного медичного університету.

3-14

Загальна хірургія : підручник для студ. вищих навч. закладів / за ред. проф.: Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова, В. О. Шідловського. – 2-ге вид. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 344 с. : іл. ISBN 978-966-382-847-3

Зміст підручника відповідає затвердженій МОЗ України програмі підготовки лікаря загальної практики з питань вивчення та засвоєння основних розділів загальної хірургії. Поряд з питаннями організації хірургічної допомоги, обстеження та нагляду за хірургічним хворим, у підручнику наведено основні термінологічні, діагностичні та лікувальні принципи надання медичної допомоги хворим з проявами основних, соціально значущих хірургічних захворювань.

Матеріал у підручнику структурований, із чітким виділенням основних розділів теми, і викладений відповідно до професійно орієнтованих завдань, затверджених галузевих стандартів. Кожний розділ теми представлений в алгоритмізованому вигляді, що, на думку авторів, повинно сприяти кращому засвоєнню матеріалу студентами при використанні кредитно-модульної системи навчання.

Підручник розрахований на студентів 3 курсів вищих навчальних закладів медичного профілю III–IV рівнів акредитації.

УДК 617(075.8)

Автори

Андрющенко В. П.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Березницький Я. С.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії № 1 ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Верба А. В.

д. мед. н., доцент, директор військово-медичного департаменту Міністерства оборони України

Ганжий В. В.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії Запорізького державного медичного університету

Горобчук О. О.

лікар-анестезіолог лікарні № 6, м. Дніпро

Дронов О. І.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Желіба М. Д.

д. мед. н., професор кафедри загальної хірургії Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

Заруцький Я. Л.

д. мед. н., професор, полковник медичної служби, начальник кафедри військової хірургії Української військової медичної академії

Захараш М. П.

д. мед. н., член-кор. НАМН України, професор кафедри хірургії № 1 Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця

Кобеляцький Ю. Ю.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Ковальська І. О.

заслужений діяч науки і техніки України, д. мед. н., професор кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Кріштофор А. А.

к. мед. н., доцент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Лігоненко О. В.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії з курсом анестезіології ДЗ “Українська медична стоматологічна академія МОЗ України”

Маркович О. В.

к. пед. наук, викладач-методист, голова циклової комісії професійно-орієнтованих дисциплін хірургічного профілю, викладач Рівненського базового медичного коледжу

Мішалов В. Г.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри хірургії № 4 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

Молчанов Р. М.

д. мед. н., професор кафедри хірургії № 1 ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Мунтян С. О.

д. мед. н., професор кафедри загальної хірургії, ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Панченко Г. В.

к. мед. н., доцент кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Новицька-Усенко Л. В.

д. мед. н., член-кор. НАН та НАМН України, професор кафедри анестезіології та інтенсивної терапії ДЗ “Дніпропетровська медична академія

Сипливий В. О.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії № 2 Харківського національного медичного університету

Трофімов М. В.

д. мед. н., доцент, завідувач кафедри загальної хірургії ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Хіміч С. Д.

д. мед. н., професор, завідувач кафедри загальної хірургії Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова

Чорна І. А.

к. мед. н., доцент кафедри загальної хірургії з курсом анестезіології ВДНЗУ “Українська медична стоматологічна академія МОЗ України”

Хапатьяк Г. Ю.

к. мед. н., доцент кафедри хірургії № 1 ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”

Шаповал С. Д.

д. мед. н., професор, проректор ДЗ “Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України”

Шідловський В. О.

д. мед. н., професор кафедри загальної та оперативної хірургії з топографічною анатомією, травматологією і ортопедією Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського

Зміст

ВІД РЕДАКТОРІВ7

РОЗДІЛ І. ОСНОВИ ОРГАНІЗВЦІЇ ХІРУРГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

1.1. Загальні принципи організації хірургічної допомоги9

Загальні питання термінології та організації
медичної допомоги9

Загальні питання, термінологія та періоди
хірургічного лікування..... 11

Передопераційний період12

Інтраопераційний період14

Післяопераційний період.....15

1.2. Догляд за хірургічним хворим 20

Загальні принципи догляду за хворими 20

Загальний догляд за хворими.....21

Методи введення лікарських препаратів27

Постін'єкційні ускладнення32

Застосування найпростіших лікувальних
процедур33

Спеціальний догляд за оперованими хворими..... 40

Операції на грудній стінці та органах грудної
порожнини40

Операції на черевній стінці та органах
черевної порожнини41

Урологічні операції41

Проктологічні операції42

Догляд за тяжкохворими та агонуючими
хворими43

1.3. Десмургія 45

Десмургія – поняття про пов'язку, перев'язку
та перев'язні засоби 45

Класифікація пов'язок45

Бинт і його елементи, правила накладання
бинтових пов'язок46

Техніка накладання бинтових, косинкових,
пращоподібних, клейових пов'язок і пов'язок
із трубчасто-еластичних бинтів47

1.4. Асептика та антисептика 67

Загальні положення і термінологія 67

Основи сучасної асептики 67

Основні шляхи поширення інфекції та її
профілактика 68

Повітряно-краплинна інфекція
та її профілактика68

Профілактика контактної інфекції
та стерилізація69

Загальні принципи стерилізації.....69

Фізичні методи стерилізації.....70

Хімічні методи стерилізації71

Окремі питання стерилізації71

Імплантаційна інфекція та її профілактика75

Ендогенна інфекція та її профілактика76

Госпітальна інфекція та її профілактика77

Проблема ВІЛ-інфекції та інших трансмісійних
інфекцій в хірургії.....77

Алгоритм дій медпрацівників

у разі медичної аварії79

Основи і види сучасної антисептики..... 80

Механічна антисептика80

Фізична антисептика.....81

Хімічна антисептика82

Біологічна антисептика83

Класичні принципи раціональної

антибіотикотерапії.....83

1.5. Загальні уявлення про біль, знеболення, інтенсивну терапію невідкладних станів, серцево-легеневу та церебральну реанімацію 85

Термінологічні дефініції спеціальності
“Анестезіологія та інтенсивна терапія” 85

Основні уявлення про біль в хірургічній практиці..... 87

Знеболення: термінологія і загальні питання88

Методи анестезії.....88

Термінальна (місцева) анестезія88

Деякі периферичні блокади місцевими
анестетиками91

Блокада міжреберних нервів91

Ретроамарна новокаїнова блокада.....92

Коротка новокаїнова блокада92

Внутрішньотазова блокада за Школьниковим –
Селівановим92

Післяопераційний біль та основні принципи його
усунення 93

Загальні поняття про біль, пов'язаний
з оперативним втручанням, його механізми

та принципи знеболювання залежно від виду
та обсягу оперативного втручання93

Загальні принципи організації інтенсивної терапії . . .	97
Загальні питання діагностики та інтенсивної терапії гострої дихальної недостатності	100
Загальні питання діагностики та інтенсивної терапії гострої серцево-судинної недостатності та шоків	105
Крововтрата та гіповолемічний шок	107
Термінальні стани та патофізіологія вмирання і клінічної смерті	110
Передагонія	111
Термінальна пауза	111
Агонія	112
Види смерті	113
Клінічна смерть	113
Соціальна смерть	114
Комплекс серцево-легеневої і церебральної реанімації	114
Базові реанімаційні заходи (BLS)	114
Друга стадія реанімації (ACLS)	117
Контрольні питання до розділу 1	121

РОЗДІЛ II. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ХІРУРГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ

2.1. Термінологія, діагностика і лікування кровотеч	125
Загальні питання кровотечі та принципи її класифікації	125
Клініка гострої та хронічної кровотечі	127
Зупинка кровотечі	129
2.2. Рани та рановий процес	133
Загальні поняття про рани і рановий процес	133
Види загоєння ран та фази перебігу ранового процесу	136
Принципи лікування ран	140
Лікування операційних ран	141
Лікування свіжоінфікованих ран	141
Лікування гнійних ран	143
2.3. Бойова хірургічна травма (догоспітальна допомога)	146
2.4. Термічні, хімічні ураження та холодова травма	156
Термінологія термічних та хімічних уражень	156
Термічні опіки	156
Опікова хвороба	161
Місцеве лікування опікових ран	164
Особливості догляду за хворим при лікуванні опіків	165
Методи реабілітації хворих з опіками	166
Хімічні опіки	167
Холодова травма	168

2.5. Некрози, нориці, виразки	173
Некроз (місцева смерть тканин)	173
Гангрена	176
Нориці	177
Виразки	179
2.6. Основи клінічної онкології	182
Термінологія і класифікація новоутворень	182
Загальна симптоматологія і діагностика новоутворень	184
Принципи лікування пухлин	188
Профілактика і рання діагностика пухлин	190
Контрольні питання до розділу 2	192

РОЗДІЛ III. КЛІНІЧНА ТРАНСFUЗИОЛОГІЯ

3.1. Загальні питання трансфузіології	197
3.2. Імунологічні основи гемотрансфузії	198
Поняття про групові антигени та антитіла крові	198
3.3. Система групи крові АВ0	200
Групи крові за системою АВ0	200
Визначення групової приналежності крові за системою АВ0	201
Визначення групи крові моноклональними антитілами	201
Визначення групи крові перехресним методом (подвійною реакцією)	202
3.4. Антигенна система резус-фактора	204
Антигенна система резус-фактора	204
Визначення резус-належності крові моноклональними антитілами (цоліклонами)	204
Помилки при визначенні групи крові за системою АВ0 та резус-належності крові	205
3.5. Методи переливання компонентів та препаратів крові	206
3.6. Техніка переливання компонентів та препаратів крові	208
3.7. Сучасні підходи до гемотрансфузійної терапії	212
Класифікація трансфузійних середовищ	212
Компоненти крові	212
Препарати крові	214
3.8. Ускладнення трансфузійної терапії	216
3.9. Донорство	221
3.10. Юридичні аспекти гемотрансфузій	222
Юридичні аспекти гемотрансфузій	222
Контрольні питання до розділу 3	225

РОЗДІЛ IV. ХІРУРГІЧНА ІНФЕКЦІЯ

Загальні питання розвитку, діагностики та лікування запальних і гнійних захворювань 227

4.1. Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини..... 229

Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини (фурункул, карбункул, абсцес)..... 229

Флегмона 232

Гідраденіт 234

Бешиха 235

Еризипелюїд..... 237

4.2. Запальні захворювання лімфатичних судин і вузлів 239

Лімфангіт 239

Лімфаденіт..... 240

4.3. Гнійно-запальні захворювання пальців і кисті 242

Панарицій (гнійні процеси пальців кисті)..... 243

Гнійні захворювання кисті 249

4.4. Запальні захворювання залозистих органів..... 252

Мастит 252

Лактаційний мастит..... 252

Паротит..... 254

4.5. Гнійні захворювання кісток і суглобів 256

Загальні питання розвитку, діагностики і лікування остеомієліту 256

Гематогенний остеомієліт..... 258

Післятравматичний остеомієліт..... 260

Гнійні захворювання суглобів 261

Гострий гнійний артрит 261

Гострий гнійний бурсит 263

4.6. Анаеробна інфекція..... 265

Клостридіальна хірургічна інфекція (газова гангрена) 265

Неклостридіальна анаеробна хірургічна інфекція... 268

4.7. Специфічна хірургічна інфекція 270

Правець..... 270

Сибірка..... 273

Дифтерія ран..... 274

Контрольні питання до розділу 4..... 276

РОЗДІЛ V. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРОГО

5.1. Послідовність і методологія обстеження хірургічного хворого 280

Скарги хворого 280

Характеристика болю за локалізацією.....	281
Блювання.....	282
Гикавка.....	283
Печія.....	283
Дисфагія.....	284
Відрижка.....	284
Регургітація.....	284
Порушення спорожнювання товстої кишки....	284
Порушення сечовипускання.....	284
Порушення менструального циклу.....	284
Анамнез захворювання.....	285
Історія життя пацієнта.....	286
Оцінка загального стану хворого.....	286

5.2. Методика фізикального обстеження хворого..... 288

Шкіра і видимі слизові оболонки..... 288

Лімфатичні вузли..... 288

М'язова система і кістково-суглобовий апарат... 288

Голова і обличчя..... 289

Шия..... 289

Грудна клітка..... 289

Органи дихання..... 290

Серцево-судинна система..... 290

Живіт..... 291

Органи травлення..... 291

Пряма кишка і періанальна ділянка..... 292

Сечовидільна система..... 292

Нервова система і психічний статус..... 293

Дослідження місцевого статусу..... 293

5.3. Додаткові методи обстеження хворого... 295

Лабораторні методи дослідження..... 295

Інструментальні методи дослідження..... 296

Ендоскопічні методи дослідження..... 296

Ультразвукові методи дослідження..... 300

Рентгенологічні і радіологічні методи

дослідження..... 301

5.4. Документування стану обстежуваного хворого 306

Контрольні питання до розділу 5..... 307

КОНТРОЛЬНІ ТЕСТИ 309

ЛІТЕРАТУРА..... 334

ДОДАТОК..... 335

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК..... 338

Навчальне видання

Андрющенко Віктор Петрович
Березницький Яків Соломонович
Верба Андрій В'ячеславович та ін.

Загальна хірургія

Підручник

За редакцією Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова, В. О. Шідловського

Редактори: *О. В. Марчук, І. В. Шпента*
Технічні редактори: *К. О. Маркиш, В. О. Запорожець*
Коректор *Л. Я. Шутова*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 22.07.20. Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 36,12. Зам. № 2009.

ПП "Нова Книга"
21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432) 56-01-87. Факс 56-01-88
E-mail: info@novaknyha.com.ua
www.novaknyha.com.ua